

ЭОЖ 378.048.2; МҒТАР 14.01.21

<https://doi.org/10.47526/2024-4/2664-0686.137>С. ЖҮЗЕЕВ¹, А.Қ. МОШҚАЛОВ², М.ЖАЙЛАУОВА³¹Қорқыт ата атындағы Қызылорда университетінің PhD докторанты
(Қазақстан, Қызылорда қ.), e-mail: serik_juzeev@mail.ru²PhD, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің
қауымдастырылған профессоры м.а. (Қазақстан, Алматы қ.), e-mail: a_moshkalov@mail.ru³педагогика ғылымдарының кандидаты, Қорқыт ата атындағы Қызылорда университетінің
доценті (Қазақстан, Қызылорда қ.), e-mail: mzhailauova@mail.ru

ҚАЗАҚ ЭТНОПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ МЕН ЭТНОПЕДАГОГИКАЛЫҚ ДӘСТҮРЛЕРІ НЕГІЗІНДЕ БОЛАШАҚ БАСТАУЫШ СЫНЫП МҰҒАЛІМДЕРІН КӘСІБИ ДАЯРЛАУ ҮДЕРІСІ

Аңдатпа. Әрбір мемлекет пен ұлт өз болашақ ұрпағын тәрбиелеуде ұлттық рухани құндылықтар, дәстүрлер және ұлттық тәрбиенің негізгі қағидаттарын басшылыққа алуы тиіс. Ұлттық білім мен тәрбиенің негізі бастауыш мектепте қаланады. Сондықтан бастауыш сынып мұғалімдері – мектеп табалдырығын жаңа аттаған оқушыларға өмірлік маңызды факторлар мен қоғамдағы тәртіп ережелерін үйрететін кәсіби мамандар. Қазіргі қоғамда бұл мамандық иелерінен терең педагогикалық және психологиялық білім мен кәсіби шеберлікті талап ету өте маңызды, себебі бастауыш білім берудегі негізгі міндеттерді шешу – өзекті мәселе. Зерттеудің өзектілігі – қазіргі бастауыш мектеп талаптарына сай болашақ мұғалімдерді даярлаудың теориялық және практикалық үдерісін сипаттауда. Педагогикалық ғылымдар саласында бастауыш сынып мұғалімдеріне қажетті негізгі құзыреттер мен оқыту нәтижелерін дамыту үдерісі ұлттық білім беру жүйесінде шешуші маңызға ие. Осы тұрғыда, мақалада қазақтың этнопсихологиялық ерекшеліктері мен этнопедагогикалық дәстүрлеріне негізделген болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін кәсіби даярлау үдерісін тиімді ұйымдастырудың әдістемесін ұсынылады.

Мақаланың теориялық және практикалық маңызы зор. Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін қазақтың этнопсихологиялық ерекшеліктері мен этнопедагогикалық дәстүрлеріне негіздеп даярлау тәжірибесін педагогика және тәрбие жұмысы теориясы мен әдістемесі пәндерінде қолдануға болады. Зерттеу барысында тәжірибелік-эксперименттік жұмыстардың мазмұндық талдауы негізінде болашақ мұғалімдерді кәсіби даярлау бойынша ұсыныстар жасалды. Зерттеу нәтижелерін этнопсихологиялық және этнопедагогикалық

*Бізге дұрыс сілтеме жасаңыз:

Жүзеев С., Мошқалов А.Қ., Жайлауова М. Қазақ этнопсихологиялық ерекшеліктері мен этнопедагогикалық дәстүрлері негізінде болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін кәсіби даярлау үдерісі // *Ясауи университетінің хабаршысы*. – 2024. – №4 (134). – Б. 489–502. <https://doi.org/10.47526/2024-4/2664-0686.137>

*Cite us correctly:

Juzeev S., Moshqalov A.Q., Jailauova M. Qazaq etnopsihologialyq erekshelikleri men etnopedagogikalıyq dasturleri negizinde bolashaq bastauysh synyp mugalimderin kasibi daiarlaw uderisi [The Process of Professional Training of Future Primary School Teachers Based on Kazakh Ethnopsychological Characteristics and Ethnopedagogical Traditions in English] // *Iasauı universitetinin habarshysy*. – 2024. – №4 (134). – B. 489–502. <https://doi.org/10.47526/2024-4/2664-0686.137>

Мақаланың редакцияға түскен күні 03.10.2024 / қабылданған күні 30.12.2024

бағыттағы болашақ мұғалімдерді даярлау үлгісі ретінде бастауыш білім беру бағдарламалары мен оқыту әдістемесінде қолдануға болады.

Кілт сөздер: бастауыш сынып, бастауыш сынып мұғалімдері, қазақ этнопсихологиялық ерекшеліктері, этнопедагогикалық дәстүрлер, оқыту тәжірибесі.

S. Zhuzeyev¹, A.K. Moshkalov², M. Zhailauova³

¹*PhD Doctoral Student of Korkyt Ata Kyzylorda University*

(Kazakhstan, Kyzylorda), e-mail: serik_juzeev@mail.ru

²*PhD, Acting Associate Professor of Abai Kazakh National Pedagogical University*

(Kazakhstan, Almaty), e-mail: a_moshkalov@mail.ru

³*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of Korkyt ata Kyzylorda University*

(Kazakhstan, Kyzylorda), e-mail: mzhailauova@mail.ru

The Process of Professional Training of Future Primary School Teachers Based on Kazakh Ethnopsychological Characteristics and Ethnopedagogical Traditions

Abstract. Every state and nation, in educating its future, must rely on national spiritual values, traditions, and the fundamental principles of national upbringing. The foundations of national education and upbringing are laid in primary school. Therefore, primary school teachers are professionals who teach students, who are just beginning their school journey, about vital life factors and societal behavior rules. In modern society, it is essential for these specialists to possess deep pedagogical and psychological knowledge and professional skills, as addressing the key tasks of primary education remains a pressing issue. The study's relevance lies in describing the theoretical and practical process of preparing future teachers in accordance with the requirements of modern primary education. In the field of pedagogical sciences, the process of developing the key competencies and educational outcomes needed for primary school teachers is of critical importance in the national education system. In this regard, the article aims to propose a methodology for effectively organizing the professional training process of future primary school teachers based on Kazakh ethnopsychological characteristics and ethnopedagogical traditions.

The article has both theoretical and practical value. The experience of training future primary school teachers based on Kazakh ethnopsychological characteristics and ethnopedagogical traditions can be applied in the teaching of such subjects as the theory and methodology of pedagogy and educational work. During the research, recommendations were made based on the content analysis of practical and experimental work aimed at the professional training of future teachers. The study results are suitable for use in primary education programs and teaching methodologies as a models for preparing future teachers with an ethnopsychological and ethnopedagogical focus.

Keywords: primary school, primary school teachers, Kazakh ethnopsychological characteristics, ethnopedagogical traditions, teaching experience.

С. Жузеев¹, А.К. Мошкалов², М. Жайлауова³

¹*PhD докторант Кызылординского университета имени Коркыт Ата*

(Казахстан, г. Кызылорда), e-mail: serik_juzeev@mail.ru

²*PhD, и.о. ассоциированного профессора*

Казахского национального педагогического университета имени Абая

(Казахстан, г. Алматы), e-mail: a_moshkalov@mail.ru

³*кандидат педагогических наук, доцент Кызылординского университета имени Коркыт Ата*

(Казахстан, г. Кызылорда), e-mail: mzhailauova@mail.ru

Процесс профессиональной подготовки будущих учителей начальных классов на основе казахских этнопсихологических особенностей и этнопедагогических традиций

Аннотация. Каждое государство и народ, воспитывая своё будущее поколение, должны опираться на национальные духовные ценности, традиции и основные принципы национального воспитания. Основы национального образования и воспитания закладываются в начальной школе. Поэтому учителя начальных классов — это профессионалы, которые обучают только что переступивших порог школы учеников важным жизненным факторам и правилам поведения в обществе. В современном обществе от этих специалистов требуется глубокое педагогическое и психологическое знание, а также профессиональное мастерство, так как решение ключевых задач начального образования является актуальной проблемой. Актуальность исследования заключается в описании теоретического и практического процесса подготовки будущих учителей в соответствии с требованиями современной начальной школы. В области педагогических наук процесс развития ключевых компетенций и образовательных результатов, необходимых для учителей начальных классов, имеет решающее значение в национальной образовательной системе. В этой связи в статье предлагается методика эффективной организации процесса профессиональной подготовки будущих учителей начальных классов, основанная на этнопсихологических особенностях и этнопедагогических традициях казахского народа.

Статья имеет теоретическую и практическую значимость. Опыт подготовки будущих учителей начальных классов, основанный на казахских этнопсихологических особенностях и этнопедагогических традициях, можно использовать в преподавании таких дисциплин, как теория и методика педагогики и воспитательной работы. В ходе исследования на основе содержательного анализа практических и экспериментальных работ были разработаны рекомендации по профессиональной подготовке будущих учителей. Результаты исследования могут быть использованы в образовательных программах по педагогике и методике начального обучения в качестве модели подготовки будущих учителей, основанной на этнопсихологических особенностях и этнопедагогических традициях казахского народа.

Ключевые слова: начальные классы, учителя начальных классов, казахские этнопсихологические особенности, этнопедагогические традиции, педагогический опыт.

Кіріспе

Қазақстанда педагогикалық кадрларды кәсіби даярлау жүйесін жетілдіру және оның негізгі бағыттарын белгілеу білім беру жүйесін жаңарту кезеңінде айтарлықтай өзгерістерге ұшырады. Бұл үдеріс оқушылардың қажеттіліктерімен қатар, білім беру саласында ақпараттық технологиялардың жедел дамуы және ұлттық білім беру үлгісіне көшуімен тікелей байланысты. Алайда, бастауыш білім беру жүйесінде бірқатар мәселелер әлі де шешімін таппауда. Атап айтқанда, жас ұрпаққа халықтың ұлттық құндылықтары мен дәстүрлері негізінде мемлекеттік стандарттарға сай білім беру өзекті болып тұр. Жаңа Қазақстан жағдайында бастауыш сынып мұғалімдерін кәсіби даярлау мәселесін шешу үшін маманның қазіргі білім берудегі рөлі мен негізгі факторларын айқындау қажет. Бастауыш білім берудегі жаңа үлгідегі мұғалім заманауи технологиялар мен жаңаша оқыту әдістерін меңгерумен қатар, ұлттық этнопсихологиялық және этнопедагогикалық ерекшеліктерді де ескеруге міндетті. Бұл бастауыш мектепте білім беруге ерекше көңіл бөліп, мұғалімдерді кәсіби даярлау форматында өзгерістер енгізуге алып келді.

Қазіргі әлемдегі білім беру үдерісі педагогикалық тәсілдерді қайта қарастыруды талап етеді. Осы мақсатта білім алушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуға

бағытталған жаңартулар мектеп білім беру стандарттарына енгізілуде. Ғалымдар О.И. Можаяева, А.С. Шилибекова және Д.Б. Зиеденова білім мазмұнын жаңарту және бастауыш сынып пәндерін жаңартылған бағдарлама бойынша іске асыру үшін мұғалімдерді даярлау бағдарламаларын жаңартуды ұсынады [1]. Ғалымдардың пікірінше, бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсібилігі жетекші (негізгі), пәндік және арнайы құзыреттіліктер арқылы қамтамасыз етіледі. Әсіресе, арнайы құзыреттіліктер ретінде әлеуметтік, диагностикалық, және дамытушы әрекеттер атап өтіледі. Бұл бастауыш сынып мұғалімінің рөлі тек пән оқытуымен шектелмей, сондай-ақ тәрбиелік және психологиялық бағыттағы көптеген іс-әрекеттерді де қамтитынын білдіреді.

Осыған байланысты, этнопсихологиялық ерекшеліктер мен этнопедагогикалық дәстүрлерге негізделген жаңа үлгідегі бастауыш сынып мұғалімінің портретін жасау, арнайы оқу бағдарламасын әзірлеу және оны тәжірибе барысында сынақтан өткізу зерттеу жұмысының өзекті аспектілерінің бірі болып табылады. Бұл бағытта зерттеуде келесі мәселелер қарастырылды:

- Заманауи бастауыш сынып мұғалімінің оқыту үдерісіндегі рөлі қандай?
- Бастауыш мектепте қазақ халқының этнопсихологиялық және этнопедагогикалық дәстүрлері негізінде білім берудің ерекшелігі қандай?
- Болашақ бастауыш сынып мұғалімін даярлау үдерісін ұйымдастыра отырып, оның тиімділігін қалай бағалауға болады?

Көріп отырғанымыздай, бұл зерттеудің ерекшелігі – қазақ халқының этнопсихологиялық және этнопедагогикалық дәстүрлерін негізге ала отырып, болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби даярлығын дамыту тәжірибесін сипаттауға арналуында. Зерттеу нәтижелері мен ұсынымдары болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін кәсіби оқытуға және олардың кәсіби құзыреттілігін дамытуға бағытталады.

Зерттеу әдістері мен материалдар

Зерттеу нәтижесінің сенімділігін анықтау барысында педагогикалық, әсіресе этнопедагогикалық және этнопсихологиялық бағыттағы озық зерттеулерді теориялық талдау, сипаттау, тұжырымдау және салыстыру сияқты ғылыми әдістер қолданылды. Зерттеудің негізгі мақсаты мен міндеттерін айқындауда эмпирикалық зерттеу әдістері, сондай-ақ сандық және сапалық талдау әдістері басшылыққа алынды. Сандық мәліметтерді жинау мақсатында сауалнама жүргізіліп, мұғалімдердің этнопедагогикалық құзыреттілік деңгейі мен олардың оқыту үдерісіндегі рөлін анықтауға арналған сұрақтар арқылы статистикалық деректер алынды. Сонымен қатар, эксперименттік зерттеу әдісі қолданылып, болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін этнопедагогикалық негізде даярлау бағдарламасының тиімділігін бағалау үшін арнайы жасалған оқу бағдарламасы бойынша алынған сандық деректер салыстырылды.

Зерттеу әдістемесіне сәйкес, болашақ бастауыш сынып мұғалімдерімен тәжірибелік-эксперименттік жұмыс үш кезең бойынша жоспарланып, 2021 жылдың 25 қаңтары мен 7 мамыры аралығында Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университетінде өткізілді. Зерттеу үш негізгі кезеңнен тұрды: диагностикалық, қалыптастырушы және қорытынды. Экспериментке «Бастауыш оқыту педагогикасы және әдістемесі» білім беру бағдарламасы бойынша екі топ таңдалып алынды: эксперименттік топ (n=20, ЭТ) және бақылау тобы (n=20, БТ). Эксперименттік зерттеуге қатысқан бұл топтар 1 курс студенттері болып табылады және зерттеу үдерісі болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби құзыреттіліктерін дамыту мақсатында тәжірибелік практика кезеңінде орындалды. Эксперименттік топтағы студенттер этнопедагогикалық және этнопсихологиялық негізде әзірленген арнайы оқу бағдарламасымен оқытылып, оның тиімділігі салыстырмалы түрде бағаланды, ал бақылау тобы дәстүрлі оқу бағдарламасы бойынша білім алды.

Тәжірибелік-эксперименттік зерттеу барысында жинақталған статистикалық мәліметтерді талдау нәтижелері болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін кәсіби даярлау әдістемесін қазақ этнопсихологиялық ерекшеліктері мен этнопедагогикалық дәстүрлері негізінде дамытуға мүмкіндік берді. Бұл талдау эксперименттік кезеңдер арқылы кәсіби құзыреттіліктің негізгі компоненттерін анықтауға көмектесті, соның ішінде болашақ мұғалімдердің этнопедагогикалық білімін, әлеуметтік және психологиялық дағдыларын жетілдіру, сондай-ақ олардың оқыту үдерісіндегі рөлін айқындау басты назарда болды.

Әдебиеттерге шолу

Қазіргі таңда бәсекеге қабілетті және жоғары білікті бастауыш сынып мұғалімдерін даярлаудың сапасын арттыру олардың тәжірибесі мен кәсіби даярлық үдерісін тиімді ұйымдастырумен тікелей байланысты. Бәсекеге қабілетті мамандар кәсіби міндеттерді өз бетінше және шығармашылықпен шеше алатын, өз кәсіби қызметінің жеке және әлеуметтік мәнін терең түсініп, оқыту мазмұны мен нәтижелерін алдын-ала болжай алатын тиімді жүйені құруы тиіс. Жергілікті бастауыш білім беру жүйесінде көптеген ұлттық-танымдық ерекшеліктерге ерекше назар аударылады. Осыған сәйкес, педагог мамандарды даярлау үдерісі мұғалімнің кең әлеуметтік-кәсіби саладағы саналы және сапалы кәсіби біліктіліктерін жүйелі түрде қалыптастыруға негізделуі қажет.

Ұлт ұстазы Ахмет Байтұрсынұлы «...біз елді түзету ісін бала оқыту ісінен бастауымыз керек. Себебі, оқу-тәрбие ісі түзелмей, жұрт ісі түзелмейді» деді. Бүгінде орта білім саласында іске асып жатқан өзгерістердің дені әлемдік білім беру жүйесіндегі жаңашылдықтарға бағыттталып отыр [2].

Кәсіби даярлау үдерісі болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің шығармашылық қабілеттерін дамытуға, олардың ізденімпаздық қасиеттерін қалыптастыруға, пән мазмұнын таңдау шеберлігін арттыруға, сондай-ақ оқыту мен тәрбиелеудің педагогикалық және психологиялық формалары мен әдістерін меңгеруге бағыттталуы маңызды. Осы бағытта көптеген ғалымдар мен әдіскерлер «кәсіби құзыреттілік», «кәсіби дағды», «кәсіби біліктілік» ұғымдарының анықтамаларын ұсынуда, бұл ұғымдар педагогикалық білім мен даярлықтың ажырамас бөлігі ретінде қарастырылады [3].

Бұл ұғымдар қазіргі уақытта болашақ маманның тұлғалық санасын, қабілеттері мен дағдыларын анықтау үшін қолданылады. Маманның кәсіби білім алуы мен даярлық үдерісі арнайы кәсіби құзыреттіліктерді меңгеруге бағыттталуы қажет. Қазіргі білім беру бағдарламаларында «құзыреттілік» термині көбінесе белгілі бір әлеуметтік және кәсіби салаларда мамандарды даярлаумен байланысты пайдаланылады. Ол маманның түсінігі, білімі және дағдыларының білім беру саласындағы мәселелерді тиімді шешуге бағыттталған үйлесімділігімен сипатталады және болашақ мамандардың кәсіби сұраныстарына негізделеді.

Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби құзыреттілігін дамыту педагогиканың негізгі қағидаларын меңгерумен қатар, оқу сабақтарының мақсаттарын нақты анықтап, оқыту үдерісін жүйелі ұйымдастыра білу қабілеттерін игеруімен тығыз байланысты. Кәсіби құзыреттілік болашақ мұғалімнің белгілі бір әлеуметтік немесе мазмұндық функцияларын табысты орындау үшін қажетті білім деңгейі мен тәжірибесін анықтауға мүмкіндік береді. Маман ретінде ол когнитивтік, әлеуметтік, коммуникативтік, зерттеушілік, этнопедагогикалық және этнопсихологиялық құзыреттіліктер мен дағдыларды тәжірибе барысында жетілдіруі керек. Сонымен қатар, болашақ бастауыш сынып мұғалімі қазақ мектептерінің этнопсихологиялық ерекшеліктері мен этнопедагогикалық дәстүрлерін әрдайым назарда ұстауы маңызды, өйткені мектеп оқушысы ұлттық ерекшеліктерге сай қағидалар мен ережелерді ұстанып, солардың негізінде білім алуы қажет.

Психологиялық-педагогикалық құзыреттілік – әртүрлі педагогикалық жүйелердегі кең ауқымды оқу-тәрбиелік міндеттерді шешуде табысқа қол жеткізуді анықтайтын негізгі

инвариантты психологиялық-педагогикалық білімдер мен дағдыларды меңгеру ретінде қарастырылады. Бұл құзыреттіліктер болашақ мұғалімнің мамандығына қарамастан, бірқатар кәсіби-педагогикалық талаптарды орындауды қамтиды. Олар: оқушылардың білім сапасын бағалаудың әртүрлі тәсілдерін меңгеру; оқушылардың жеке қабілеттерін анықтап, соларды ескере отырып оқу-тәрбие процесін ұйымдастыру; оқушылармен, әріптестермен және ата-аналармен тиімді педагогикалық қарым-қатынас орнату; педагогикалық ұжымда қолайлы микроклимат қалыптастыру; оқу процесінің жан-жақты және тұлғалық бағыттылығын жобалау мүмкіндіктерін іске асыру [4].

Мектептегі оқытудың негіздері жалпы психология нормаларына сүйенеді [5]. Болашақ мұғалімнің кәсіби білімінің сапасы мен тұлғалық қабілеті оның болашақ ұрпақты оқыту, дамыту және тәрбиелеудегі шығармашылық қызметіне бағытталады. Бұл бастауыш сынып мұғалімі үшін ұлттық этнопсихологиялық ерекшеліктердің әрдайым оқыту принциптерінің өзегінде болатынын көрсетеді.

Осы бағытта, Eliseeva I.G. және Ersarina A.K. бастауыш мектеп бағдарламасын әзірлеу барысында әрбір білім алушының жеке ерекшеліктері мен мүмкіндіктеріне сай жеке әдіс-тәсілдерді таңдап, қолданудың маңыздылығын атап өтеді [6]. Олар әр маман өз саласында қандай әдіс-тәсілдерді қолдану керектігін жеке зерттеу арқылы анықтай алады деп есептейді. Маман психологиялық-педагогикалық жұмыстың тиімді әдістерін таңдау және оқушылармен жүргізілетін жұмыстың нәтижелілігін арттыру үшін заманауи және инновациялық әдістер мен технологияларды (арнайы және дәстүрлі әдістер) меңгеруі қажет. Бұл мақсатта педагогика мен психология салалары бойынша оқу-әдістемелік бағыттарды көрсететін арнайы әдістемелік құралдар мен дереккөздер маңызды рөл атқарады.

Осыған байланысты, оқытудың дәстүрлі әдістерін заманауи технологиялармен және цифрлық білім беру құралдарымен интеграциялау қажет. Мысалы, көптеген ғалымдар жаңа заманға сай цифрлық технологиялар мұғалімнің сапалы даярлануына және болашақ мұғалімдердің құзыреттілігін тиімді қалыптастыруға үлкен әсер ететінін атап көрсетеді [7]. Сондықтан зерттеуімізде техникалық құзыреттілікті заманауи педагогикалық ұжым моделінің негізгі элементі ретінде қарастырдық. Себебі, мұғалімнің кәсіби-педагогикалық даярлығы психологиялық-педагогикалық, кәсіптік-әдістемелік, қоғамдық-саяси және жалпы ғылыми негіздерге сүйене отырып құрылады. Осы қасиеттер мен біліктіліктердің үйлесімді түрде қалыптасуы мұғалімнің кәсіби іс-әрекетін орындау қабілетін арттырады.

Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің әдістемелік кәсіби даярлығын мақсатты түрде қалыптастыру үшін әрбір оқу нәтижесін бақылаудың нақты мақсаты мен міндеттерін айқындау қажет. Әрбір зерттеу нәтижесінің мониторингі барысында білім мен дағдылардың қалыптасу деңгейі анықталып, болашақ мамандарды даярлау сапасындағы өзгерістер байқауға болады. Бұл бағытта бірқатар ғалымдар жоғары оқу орындарында болашақ мұғалімдердің кәсіби құзыреттіліктерін бағалау арнайы бағдарламалар мен оқыту үдерісінің нәтижелері арқылы жүзеге асырылатынын атап өтеді [8].

Арнайы бағдарламаларда таңдау пәндерімен қатар, міндетті пәндердің мазмұнына педагогикалық және психологиялық тақырыптардың тұрақты түрде енгізілуі маңызды. Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби даярлығын арттыру мақсатында оқу бағдарламаларын қазақ халық педагогикасының пайда болуы мен дамуы мәселелерін қамтитын мазмұнмен байыту қажет деп саналады. Сонымен қатар, болашақ бастауыш сынып мамандарына «Жалпы психология» курсының оқыту кезінде олардың белгілі бір халықтың психикасының этникалық ерекшеліктерін қалыптастыру мен дамыту үдерісіне сол дәуірдің тарихи және әлеуметтік-экономикалық дамуының әсер еткенін түсіндіретін негізгі әдістемелік ұстанымды меңгеруі өте маңызды деп есептеледі [9].

Сонымен қатар, болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін кәсіби даярлаудың жетістігі білім беру үдерісін ұйымдастырудың жаңа тәсілдері мен заманауи педагогикалық

технологияларды тәжірибеге енгізумен, мемлекеттік білім беру стандарттарының, оқу жоспарлары мен бағдарламаларының сапасымен, профессор-оқытушылар құрамының біліктілігімен, студенттердің дайындық деңгейімен, сондай-ақ оқу орнының материалдық-техникалық базасы мен әлеуметтік қамтамасыз етілуінің жағдайымен анықталады. Университетте болашақ мұғалімдердің тәжірибелік даярлығының жоғары деңгейін қамтамасыз ету дәстүрлі академиялық әдістермен қатар, белсенді, кәсіби бағытталған әдістерді қолданумен тығыз байланысты [10].

Сонымен, болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін этнопсихологиялық және этнопедагогикалық дәстүрлер негізінде кәсіби даярлаудың нәтижесінде қалыптасатын негізгі кәсіби құзыреттіліктерге шығармашылық, пәндік, танымдық және этномәдени құзыреттіліктерді жатқызуға болады. Бұл құзыреттіліктердің барлығы болашақ мұғалімдер үшін маңызды және олардың кәсіби қызметінде шешуші рөл атқарады. Енді, қазақ халқының этнопсихологиялық және этнопедагогикалық дәстүрлері негізінде білім беру үдерісінде кәсіби құзыреттілікті дамытуға қатысты негізгі құзыреттілік атаулары мен олардың анықтамаларына тоқталайық.

Пәндік құзыреттілік – бұл оқыту іс-әрекетінде белгілі бір пәндерге қатысты сапалы білім, біліктілік және дағды мен іс-әрекеттердің жиынтығы. Ол оқушыларға білім беру үдерісінде педагогикалық және әлеуметтік психология негіздерін қолдана білуді қамтиды, яғни мұғалімнің пәндік білімін тиімді педагогикалық әдістер арқылы жеткізе алу қабілетін білдіреді (дереккөз: tarbie.kz).

Шығармашылық құзыреттілік – бірқатар маңызды міндеттерді шешуге көмектеседі. Ол түрлі ұлт өкілдерімен өзара әрекеттесуге, басқа көзқарастар мен бағыттарды ұстанатын адамдармен диалог құруға, проблемаларды шешуге және ортақ нәтижеге қол жеткізу үшін топтағы әртүрлі позицияларды ұстанатын адамдармен тиімді қарым-қатынас орнатуға мүмкіндік береді [11].

Танымдық құзыреттілік тұлғаның ақпаратты игеру қабілеті мен іс-әрекеттің мақсаты мен мотивін анықтайтын қоғамдық-тарихи процестің философиялық категориясы ретінде маңызды компонент болып табылады. Танымдық-білімдік құзыреттілік нысандардың эмоционалдық мазмұнын немесе жағдайын түсінуді дамыта отырып, объективті дүниенің ақиқатын ашуға көмектеседі. Бұл құзыреттілік субъектінің қоршаған әлем туралы нақты білімді шығармашылық әрекеті арқылы алуға мүмкіндік береді және сыртқы ортадан ақпарат жинау қабілетімен тығыз байланысты [12].

Кәсіби тұрғыдан алғанда, болашақ мұғалім білім беру жүйесінде қазіргі тұлғаның негізгі дағдыларын меңгерумен қатар, этномәдени құзыреттілікке де ие болуы қажет. Бұл құзыреттілік жеке қасиет ретінде түсініліп, белгілі бір мәдениет туралы білімдер мен түсініктер жиынтығын қамтиды. Этномәдени құзыреттілік этносаралық өзара әрекеттесуге ықпал ететін дағдыларды, көзқарастарды және мінез-құлықты қалыптастыруды көздейді [13].

Этномәдени құзыреттілік болашақ маманның өз ұлтының және басқа халықтардың этникалық мәдениеті туралы алған білімдеріне негізделі отырып, этносаралық өзара түсіністік пен өзара әрекеттесуге дайындығын көрсетеді. Этномәдени құзыреттілікті қалыптастыру үдерісі әртүрлі дереккөздерден алынған білімді біріктіріп, этносаралық өзара әрекеттесу мәселелерін шеше білуді, сондай-ақ оқушыларды алдымен өз мәдениетіне, кейін басқа мәдениеттерге баулуды мақсат етеді. Өз мәдениетінің құндылығын басқа мәдени құндылықтармен салыстыру арқылы түсіну басқа халықтардың мәдениетіне жақын болуға, этносаралық түсіністік пен диалогқа қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді [14].

Сонымен, қазіргі заманғы бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби даярлығына қойылатын талаптар мен міндеттер өте жоғары. Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін даярлауда қазақ халқының этнопсихологиялық ерекшеліктері мен этнопедагогикалық дәстүрлеріне

негізделген білім берудің негізгі құзыреттіліктерін осы мамандықты даярлаудың бастапқы критерийлері ретінде қарастыруға болады. Мұғалімдерді кәсіби тұрғыдан дайындау үдерісін тиімді ұйымдастыру және оның нәтижелілігін бағалау үшін арнайы әдістемелер мен бағдарламалар әзірлеу қажет.

Талдау мен нәтижелер

Оқытудың мазмұндық-процессуалдық негізі келесі негізгі элементтерден тұрады: оқыту мақсатына жетуге арналған әдістер мен құралдар, сабақ түрлері, қолданылатын технологиялар, сондай-ақ оқыту-тәрбие үдерісінің тиімділігін қамтамасыз ететін білім жүйесі. Біздің тәжірибенің нәтижелерін бағалау осы төрт басты критерийге негізделді, олар: болашақ мұғалімдердің пәндік, танымдық, этномәдени құзыреттіліктерін және шығармашылық дағдыларын дамыту. Эксперименттің басты мақсаты – қазақтың этнопсихологиялық ерекшеліктері мен этнопедагогикалық дәстүрлеріне негізделген болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби құзыреттіліктерін қалыптастыруға арналған оқу бағдарламасының тиімділігін тексеру. Осыған орай, қазақ этнопсихологиялық ерекшеліктері мен этнопедагогикалық дәстүрлерін басшылыққа ала отырып, болашақ мұғалімдерді кәсіби даярлау үдерісін тиімді ұйымдастыру мақсатында арнайы бағдарлама жасалып, кезеңдер бойынша тәжірибелік-эксперименттік жұмыс жүргізілді. Тәжірибелік эксперименттің кезеңдері 1-кестеде көрсетілген.

1-кесте – Тәжірибелік-эксперименттік зерттеу кезеңдеріне сипаттама

Кезеңдер	Мазмұны	БТ	%
<i>I кезең</i> <i>Диагностикалық кезең</i>	Тәжірибелік-эксперименттік жұмыстың мақсаты қойылды, эксперименттік бақылау топтары анықталды, тәжірибелік эксперимент жоспарланды. Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби құзыреттілігін қазақ этнопсихологиялық ерекшеліктері және этнопедагогикалық дәстүрлері негізінде дамыту жоспары мен әдістемесі бойынша эксперименттік бағдарлама дайындалды.	20+20	50+50
<i>II кезең</i> <i>Қалыптастырушы кезең</i>	Мақсатты топтарға арналған арнайы курс бағдарламасы таңдалған технология мен үлгі бойынша қазақ этнопсихологиялық ерекшеліктері мен этнопедагогикалық дәстүрлері негізінде жүргізілді. Курс бағдарламасының тақырыптары, кейс тапсырмалары, мақсатты топтың кәсіби құзыреттілігін қалыптастыруға арналған жаттығулар кешені құрастырылды.	20+20	50+50
<i>III кезең</i> <i>Қорытынды кезең</i>	Эксперимент деректері мен нәтижелерін қорытындылау үшін кейстік тапсырмалар мен формативті және жиынтық бағалау жүйелі түрде қолданылды, Зерттеудің негізгі қорытындылары тұжырымдалып, ұсынымдар дайындалды.	20+20	50+50
Барлығы		40	100

Эксперимент барысында Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университетінде 1 семестрде 3 кезеңдік (диагностикалық, қалыптастырушы және қорытынды) эксперимент сабақтары өткізілді. Экспериментке болашақ бастауыш сынып мұғалімдері – 1 курс студенттерінен тұратын екі топ таңдалды. Жалпы саны 40 студент болды: 20 студент эксперименттік топта, ал 20 студент бақылау тобында жоспарланды.

Эксперименттік жұмыстың диагностикалық кезеңінде студенттердің кәсіби қажеттіліктеріне негізделген оқу бағдарламасы құрылып, оқыту үдерісі бақылауға алынды. Бұл кезеңде келесі міндеттер айқындалды:

- Бастауыш сынып мұғалімдерін даярлауға арналған арнайы оқу бағдарламасын жасау;
- Тәжірибелік оқыту үшін материалдарды іріктеу, теориялық және практикалық сабақтарды ұйымдастыру;
- Тәжірибелік эксперименттің практикалық курсы ұйымдастыру;
- Практикаға арналған тапсырмалар мен нұсқауларды әзірлеу.

Диагностикалық кезең эксперименттің негізін қалап, студенттердің бастапқы құзыреттілік деңгейін анықтау және одан әрі даму жолдарын айқындауға бағытталған.

Эксперименттік жұмыстың қалыптастырушы кезеңінде таңдау курсы мен әдістемеге сәйкес, қазақтың этнопсихологиялық ерекшеліктері мен этнопедагогикалық дәстүрлері негізінде болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби даярлығын дамыту үдерісі ұйымдастырылды. Сабақтар барысында студенттерге арнайы тақырыптар ұсынылып, кейстік тапсырмалар мен кәсіби сұрақтарды талқылау жұмыстары ұйымдастырылды. Эксперименттік топта этномәдени дәстүрлерге қатысты мәселелерді сабақ үдерісінде қолдану бойынша арнайы өзіндік жұмыстар мен тапсырмалар берілді.

Сонымен қатар, біз интеграцияланған технологияларды кеңінен пайдаландық, бұл студенттердің шығармашылық және танымдық қабілеттерін дамытуға ықпал етті. Бақылау тобында дәстүрлі оқыту әдістері ғана қолданылып, мұнда инновациялық әдістер енгізілмеді. Бұл айырмашылықтар эксперименттік топтың кәсіби даярлық деңгейін арттыруға бағытталған бірегей тәсілдердің тиімділігін бағалауға мүмкіндік берді.

Эксперименттік топ студенттері арасында «Этнопедагогика» пәні бойынша кәсіптік оқыту үдерісінде оқу бағдарламасындағы білім мен дағдыларды жүйелеуге мүмкіндік берілді. Жоғары кәсіптік білім беру стандарты мен жұмыс оқу жоспарына сәйкес студенттермен оқу-тәрбие жұмысының келесі түрлері жүзеге асырылды:

- Оқу үдерісін ұйымдастыру (дәрістер, семинарлар, практикалық сабақтар);
- Студенттердің өзіндік жұмысы және оқытушының жетекшілігімен орындалатын өзіндік жұмыстар;
- Оқытудың жеке, топтық және ұжымдық формаларын ұйымдастыру;
- Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін дайындау және бастауыш мектепте пәндерді оқытуға қажетті әдебиеттермен жұмыс жасау;
- Бастауыш мектептегі білім беру мазмұнына қатысты оқыту материалдарын анықтау және талдау арқылы білімді қалыптастыру;
- Студенттерді оқытуда педагогикалық технологияларды енгізу үдерісін модельдеу және т.б.

Бұл жұмыстар болашақ мұғалімдердің кәсіби құзыреттіліктерін дамытуды және олардың педагогикалық технологияларды меңгеруін қамтамасыз етуге бағытталды.

Қалыптастырушы кезеңде студенттер арнайы әзірленген оқу бағдарламасы арқылы тақырыптармен алдын ала таныстырылды, бұл оқыту барысында қандай мәселелер мен сұрақтарға назар аудару қажеттігін айқындауға көмектесті. Сабақтарда этностың практикалық құндылығы мен маңыздылығына бағытталған этномәдени мәтіндер оқытылды. Қалыптастырушы кезеңнің басты міндеттері келесідей болды:

- Лекциялар мен семинарларда тренингтер өткізу және олардың нәтижелеріне сүйене отырып, кейбір әдістемелік ұсыныстарды әзірлеу.
- Студенттерді бастауыш білім беруге дайындау арнайы тақырыптарды талқылау және оқу материалдарын қолдану арқылы жүзеге асырылды. Келесі 2-кестеде курс бағдарламасы мен оның мазмұны көрсетілген.

2-кесте – «Бастауыш бастауыш сынып мұғалімдерін даярлаудағы қазақ этнопедагогикалық ерекшеліктері мен этнопедагогикалық дәстүрлері» курсының мазмұны

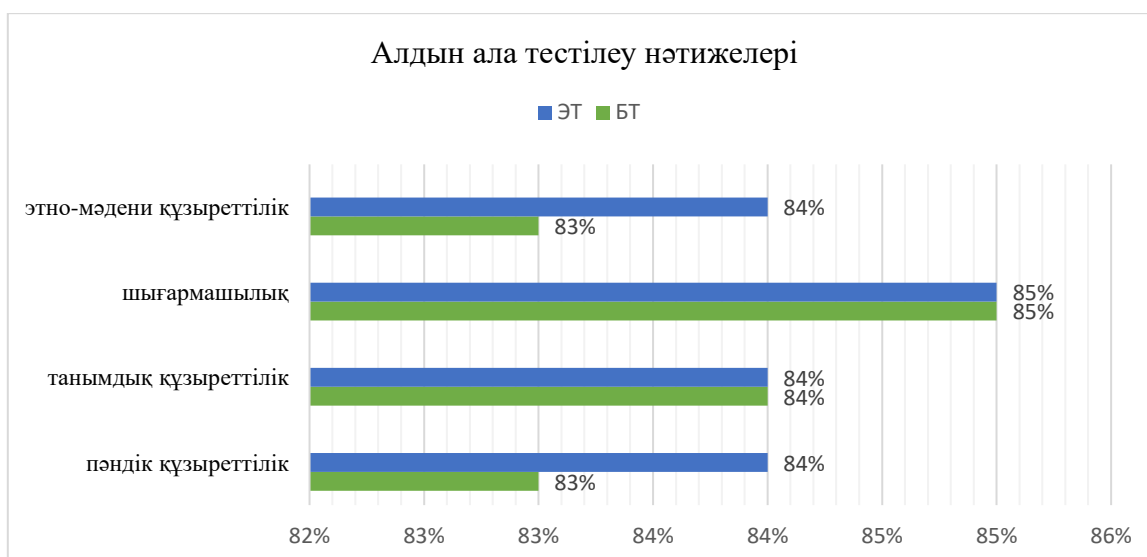
Лекция тақырыптары		Семинар сабақтарына арналған тақырыптар
1-модуль: Кәсіби өзін-өзі тану және мұғалімнің дамуы		
1.	Бастауыш білім беру жүйесі	Оқу бағдарламаларын қазақ этнопедагогикалық ерекшеліктері бойынша бейімдеу
2.	Этнопедагогика негіздері	Қазақ этнопедагогикасының негізгі қағидаттары мен олардың практикалық қолданылуы
3.	Оқытудың этнопсихологиялық принциптері	Қазақ этнопсихологиясының оқушылардың танымдық және психологиялық дамуындағы рөлі
2-модуль: Бастауыш мектептегі тәрбие жұмысының теориясы мен әдістемесі		
4.	Этнопедагогикалық дәстүрлерді оқыту жолдары	Қазақ этнопедагогикалық дәстүрлерін білім беру процесінде қолдану тәсілдері
5.	Бастауыш сынып оқушыларына сабақты жоспарлауда этнопсихологиялық сипаты	Этнопсихологиялық тәсілдерді сабақты жоспарлау мен жүргізуде тиімді пайдалану
3-модуль: Оқыту тәсілдері мен материалдары		
6.	Оқу материалдарын таңдау	Қазақ этнопедагогикасына негізделген оқу құралдары мен әдістері
7.	Қазақстанның бастауыш мектептеріндегі оқыту әдістері мен тәсілдері	Қазақ мәдениетіне сәйкес оқыту әдістері мен тәсілдерін қолдану
8.	Құзыреттілікке негізделген тәсіл	Этнопсихологиялық және этнопедагогикалық құзыреттіліктерді дамыту тәсілдері
4-модуль: Бастауыш білім берудің психологиялық-педагогикалық негіздері		
9.	ҚР бастауыш білім беру жүйесі	Қазақ мәдениеті мен салт-дәстүрін оқыту арқылы психологиялық-педагогикалық негіздерді қалыптастыру
10.	Бастауыш білім берудегі этнопедагогикалық ерекшеліктер	Этнопедагогикалық принциптерді бастауыш білім беру жүйесінде қолданудың ерекшеліктері
11.	Этнопсихологияның бағыттары	Этнопсихологияның оқушылардың тұлғалық дамуындағы орны мен қолданылуы
12.	Бастауыш мектеп жасындағы балалардың психологиясы	Қазақ этнопсихологиясына негізделген балалар психологиясын оқыту әдістері
5-модуль: Бастауыш білім берудің этномәдени аспектісі		
13.	Дүниетануды оқыту әдістемесінің жалпы ғылыми әдістері мен принциптері	Дүниетану пәнін этномәдени тәсілдер арқылы оқыту әдістерін қарастыру
14.	Этномәдени тақырыптарда сыныптан тыс жұмыстарды ұйымдастыру	Этномәдени тақырыптарды сыныптан тыс іс-шараларда қолданудың тиімді әдістері
15.	«Дүниетану пәнін оқыту әдістемесі» пәнін ұйымдастыру	Қазақ дүниетанымын оқыту әдістемелерін әзірлеу және енгізу

Бағдарламада семинар сабақтарын талқылауға арналған тақырыптармен қатар, студенттердің өзіндік іс-әрекетін ұйымдастыруда оқыту материалдары мен цифрлық ресурстар кеңінен пайдаланылды. Тиімді әдістер мен технологиялар ретінде кейс-тапсырмалар, мәтінмен жұмыс, танымдық жаттығулар, этномәдени құзыреттілік пен шығармашылықты қалыптастыруға арналған жаттығулар қолданылды. Біз әдіскерлер ұсынған кәсіби және академиялық тәжірибе алмасу аясында, коммуникативтік жағдайлардың

жетіспеушілігін толықтыру үшін цифрлық ресурстарды қолдану идеясын басшылыққа алдық [15].

Біз болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби құзыреттілігін бағалау үшін төрт негізгі критерийге негізделген алдын ала және қорытынды тесттер дайындадық. Бұл тесттер арқылы студенттердің этномәдени құзыреттілігі, кейс тапсырмалары мен өзіндік тапсырмаларды орындау арқылы танымдық құзыреттілігі, сабақ тақырыптарын талқылаудағы пәндік және этномәдени құзыреттіліктерінің қалыптасу деңгейі тексерілді. Сонымен қатар, студенттердің шығармашылық қабілеттері мен белсенділігі семестр бойы орындалған өзіндік жеке тапсырмалар мен талқылауларға қатысуды жиынтық бағалау арқылы анықталды.

Эксперименттің қорытынды кезеңінде студенттердің білім деңгейі алдын ала тест және қорытынды тест арқылы тексерілді. Қорытынды тестілеуге екі топтың студенттері қатысты. Алдын ала тестілеу нәтижелері екі топта да орташа есеппен 84% көрсетті. Диагностикалық кезеңнің басында біздің бағалау критерийлеріміз бойынша көрсеткіштер ұқсас болды (1-сурет).

1-сурет – Студенттердің кәсіби құзыреттілігінің экспериментке дейінгі көрсеткіштері

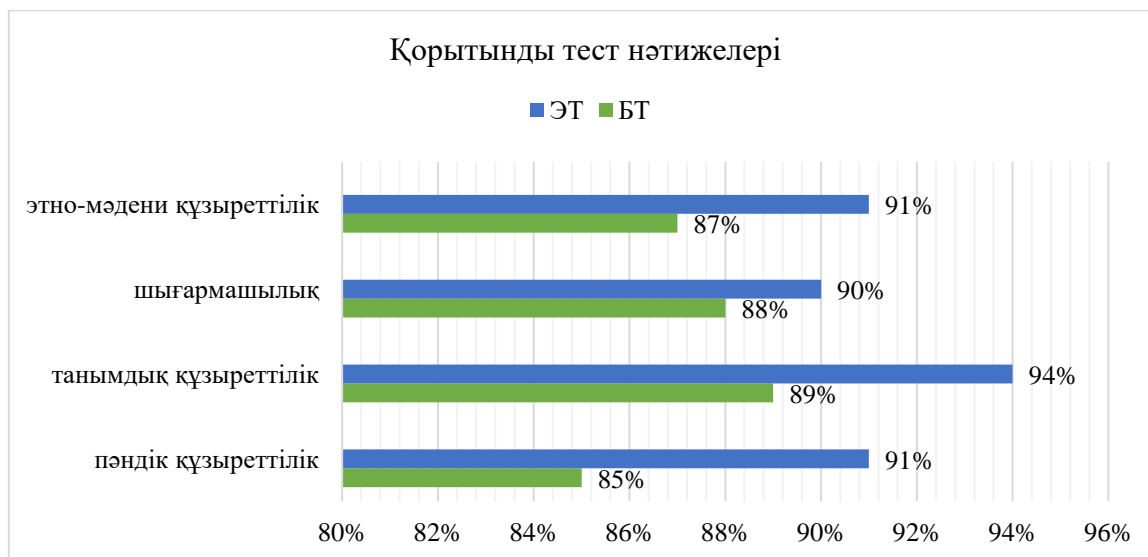
Оқытушының бағалауы және студенттердің пәндік, танымдық, шығармашылық және этномәдени құзыреттіліктерін тестілеу негізінде эксперименттен кейінгі тест нәтижелері айтарлықтай өзгерістерді көрсетті. 2-суретте эксперименттік топтың (ЭТ) барлық 4 критерий бойынша орташа мәні біртіндеп өсіп, шамамен 91%-ға жеткенін байқауға болады. Эксперименттік топ студенттерінің нәтижелері бақылау тобының (БТ) көрсеткіштерімен салыстырғанда 5%-дан 7%-ға дейін жоғары болды (2-сурет).

2-суреттегі нәтижелерден байқағанымыздай, студенттердің кәсіби құзыреттілігін арттыруда құрылған әдістемеге негізделген курс бағдарламасы өзінің тиімділігін көрсетті. Тәжірибелік жұмыстардың нәтижелері бойынша біздің ұстанған кәсіби құзыреттілік критерийлері эксперименттік топтың жоғары көрсеткіштерімен анықталды. Бұл бағдарламаның оқыту үдерісіндегі тиімділігін дәлелдеп, бірқатар ұсыныстар жасауға мүмкіндік берді. Атап айтсақ:

1. Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби даярлығын қазақтың этнопсихологиялық ерекшеліктері мен этнопедагогикалық дәстүрлері негізінде дамытуда әрбір құрамдас бөлік өзара тығыз байланыста болуы керек.

2. Білімді меңгеру үдерісінде кәсіби даярлықты дамыту кезеңдерін және олардың реттілігін қатаң сақтау маңызды.

3. Бастауыш мектепте оқу-тәрбие процесіндегі жүйелі байланыс ұлтымыздың этнопсихологиялық ерекшеліктері мен этнопедагогикалық дәстүрлері негізінде болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби даярлығын дамытуда басты назарда болуы қажет.

2-сурет – Эксперименттен кейінгі кезеңдегі студенттердің кәсіби құзыреттілігінің көрсеткіші

Қорытындылай келе, біз ұсынған әдістеменің жүйелі ұйымдастырылуы мен эксперимент нәтижелерінің дәйектілігі зерттеу мақсатына толықтай қол жеткізілгенін дәлелдейді. Бастауыш мектепте қазақ этносының этнопсихологиялық ерекшеліктері мен этнопедагогикалық дәстүрлері негізінде болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби даярлығын дамытуда тиімді әдістерді қолдану, сондай-ақ этномәдени материалдар мен зерттеу тақырыптарын жүйелі түрде пайдалану болашақ мамандардың кәсіби деңгейінің артуына айтарлықтай ықпал етті.

Қорытынды

Бастауыш білім беруде қазақ халқының этнопсихологиялық және этнопедагогикалық дәстүрлеріне негізделген білім берудің ерекшелігі мемлекеттік бағдарламалар мен оқыту стандарттарында ерекше назар аударуды қажет етеді. Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін кәсіби даярлау үдерісін тиімді ұйымдастырып, оның нәтижелілігін бағалау үшін арнайы әдістемелер мен бағдарламалардың қажеттілігі зерттеу мәселесінің өзектілігін айқын көрсетеді. Заманауи бастауыш мектеп мұғалімінің оқыту үдерісіндегі рөлі оның жас ұрпақты оқыту мен тәрбиелеудегі қызметінің күрделілігімен және көпқырлығымен анықталады.

Зерттеу мақсатына қол жеткізу үшін болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби құзыреттілігі мен дағдыларын дамытуға бағытталған арнайы курс бағдарламасы әзірленді. Бұл бағдарлама қазақтың ұлттық этнопсихологиялық ерекшеліктері мен этнопедагогикалық дәстүрлерін дамытуға негізделген тақырыптар мен оқу материалдарын қамтыды. Осыған сәйкес, келесі принциптер мен ұсыныстар анықталды:

1. Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби даярлығын қалыптастыру үдерісі олардың пәндік, этномәдени құзыреттіліктерін, шығармашылық және танымдық қабілеттерін дамытуға бағытталуы тиіс.

2. Болашақ мұғалімдердің кәсіби даярлығының мазмұны қазақ этнопсихологиялық ерекшеліктері мен этнопедагогикалық дәстүрлерге негізделген арнайы бағдарлама арқылы құрылып, оны оқу үдерісінде тиімді қолдану қажет.

3. Мұғалімдерді кәсіби даярлауда қазақ этнопсихологиялық ерекшеліктері мен этнопедагогикалық дәстүрлерді енгізудің маңызды алғышарттары ретінде заманауи технологияларды интеграциялау және кәсіптік оқытуда этномәдени материалдарды пайдалану қамтамасыз етілуі тиіс.

Зерттеу барысында этнопсихологиялық және этнопедагогикалық принциптерді негізге ала отырып, оқу материалдарының мазмұндық аспектісін дамыту болашақ бастауыш сынып мұғалімдеріне білім берудің біртұтас технологиясы мен ұлттық негіздегі кәсіби даярлығын қамтамасыз ету мүмкіндігін беретіні тәжірибе жүзінде дәлелденді. Алайда, болашақ бастауыш мұғалімдерін даярлауда этнопедагогикалық және этнопсихологиялық материалдарға негізделген жаңа үлгі мен оқу бағдарламаларын құрастырудың маңыздылығы әлі де білім беру саласындағы басым бағыттардың бірі болып қала бермек. Бұл оқыту үдерісінің тиімділігін арттырып, ұлттық құндылықтарға негізделген білім беру жүйесін дамытуға ықпал етеді.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Можеева О.И., Шилибекова А.С., Зиеденова Д.Б. Негізгі және жалпы орта мектеп мұғалімдеріне арналған критериалды бағалау бойынша нұсқаулық: Оқу-әдістемелік құрал. – Астана: «Назарбаев Зияткерлік мектептері», 2016. – 54 б.
2. Еркінбаев Ұ.О., Исаева Ж.И., Жорабай Т.С. Ұлттық құндылықтардың орта білім мазмұнында берілу аспектілері (қазақ тілі мен әдебиеті пәні негізінде) // Ясауи университетінің хабаршысы. – 2021. – №1(119). – Б. 162–171.
3. Uzakbaeva S.A., Zholdasbekova S. The main problems of system's modernization of vocational training of pedagogical shots in the Republic of Kazakhstan // Procedia - Social and Behavioral Sciences. – 2015. – 185. – P. 421–427.
4. Normurodova N. Model of professional competence of future primary school teachers // European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences. – 2019. – Vol. 7, №12. – P. 886-889.
5. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. В 2 т. Т. I. – М.: Педагогика, 1989. – 488 с.
6. Eliseeva I.G., Ersarina A.K. Providing psychological-pedagogical support to children who need special education in schools of general education: Methodical manual. – Almaty: TP NGPO, 2019. – 92 p.
7. Osova O., Vakaliuk T., Panchenko V., Didkivska S., Kontsedailo V. Formation of future foreign language teachers' linguistic and methodological competency using digital technologies // Advances in Social Science, Education and Humanities Research. Proceedings of the International Conference on New Trends in Languages, Literature and Social Communications (ICNTLLSC 2021). – 2021. – Vol. 557. – P. 282–290.
8. Ayapbergenova G.S., Aplashova A.Zh., Bissembayeva N.A., Assenova N.S., Alimova S.Zh. Assessment of the development level of future primary school teachers' special competences at the university // Journal of Siberian Federal University. Humanities & Social Sciences. – 2021. – №14(9). – P. 1266–1276.
9. Магауова А.С. Этнопедагогика в системе профессиональной подготовки специалистов. – Алматы: Қазақ университеті, 2020. – 145 с.
10. Ogienko O., Kobiuk Yu. Organizational and substantive foundations for the training of future primary school teachers at the universities of Australia // The Scientific Heritage. – 2020. – №45. – P. 26–30.
11. Temirgalinova A. Communicative-ethnopedagogical competence as the main professionally important characteristic of future teachers in the educational process at a polyethnic higher educational institution // Journal of Educational Sciences. – 2022. – Т. 71. – №2. – С. 72–80.
12. Зимняя И.А. Компетентность и компетентность в контексте компетентностного подхода к обучению // Языковые занятия в школе. – 2012. – №5. – С. 122–129.

13. Tasova A.B., Umbetova A.K., Shynpeis G.P. Ethno-cultural competence as the basis of professional readiness of a future teacher // Мир науки, культуры, образования. – 2022. – № 3 (94). – P. 70–72.
14. Поштарева Т.В. Формирование этнокультурной компетентности // Педагогика. – 2005. – №3. – С. 35–42.
15. Alawamleh M., Al-Twait L.M., Al-Saht G.R. The effect of online learning on communication between instructors and students during Covid-19 pandemic // Asian Education and Development Studies. – 2020. – Т. 11. – №2. – С. 380–400.

REFERENCES

1. Mojaeva O.I., Shilibekova A.S., Ziedenova D.B. Negizgi jane jalpy orta mektep mugalimderine arnalgan kriterialdy bagalau boiynsha nusqaulyq: Oqu-adistemelik qural [Guidelines for criterion-based assessment for basic and general secondary school teachers: teaching aids]. – Astana: «Nazarbaev Ziatkerlik mektepteri», 2016. – 54 b. [in Kazakh]
2. Erkinbaev U.O., Isaeva J.I., Jorabai T.S. Ultyq qundylyqtardyn orta bilim mazmunynda berilu aspektleri (qazaq tili men qdebieti pani negizinde) [Aspects of the transfer of national values in the content of Secondary Education (based on the subject of the Kazakh language and literature)] // Iasau universitetinin habarshysy. –2021. – №1(119). – B. 162–171. [in Kazakh]
3. Uzakbaeva S.A., Zholdasbekova S. The main problems of system's modernization of vocational training of pedagogical shots in the Republic of Kazakhstan // Procedia - Social and Behavioral Sciences. – 2015. – 185. – P. 421–427.
4. Normurodova N. Model of professional competence of future primary school teachers // European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences. – 2019. – Vol. 7, №12. – P. 886-889.
5. Rubinshtein S.L. Osnovy obshei psihologii [Fundamentals of General Psychology]. V 2 t. T. I. – M.: Pedagogika, 1989. – 488 s. [in Russian]
6. Eliseeva I.G., Ersarina A.K. Providing psychological-pedagogical support to children who need special education in schools of general education: Methodical manual. – Almaty: TP NGPO, 2019. – 92 p.
7. Osova O., Vakaliuk T., Panchenko V., Didkivska S., Kontsedailo V. Formation of future foreign language teachers' linguistic and methodological competency using digital technologies // Advances in Social Science, Education and Humanities Research. Proceedings of the International Conference on New Trends in Languages, Literature and Social Communications (ICNTLLSC 2021). – 2021. – Vol. 557. – P. 282–290.
8. Ayapbergenova G.S., Aplashova A.Zh., Bissembayeva N.A., Assenova N.S., Alimova S.Zh. Assessment of the development level of future primary school teachers' special competences at the university // Journal of Siberian Federal University. Humanities & Social Sciences. – 2021. – №14(9). – P. 1266–1276.
9. Magauova A.S. Etnopedagogika v sisteme professionalnoi podgotovki specialistov [Ethnopedagogy in the professional training system]. – Almaty: Qazaq universiteti, 2020. – 145 s. [in Russian]
10. Ogienko O., Kobiuk Yu. Organizational and substantive foundations for the training of future primary school teachers at the universities of Australia // The Scientific Heritage. – 2020. – №45. – P. 26–30.
11. Temirgalinova A. Communicative-ethnopedagogical competence as the main professionally important characteristic of future teachers in the educational process at a polyethnic higher educational institution // Journal of Educational Sciences. – 2022. – Т. 71. – №2. – S. 72–80.
12. Zimniaia I.A. Kompetentnost i kompetentnost v kontekste kompetentnostnogo podhoda k obucheniu [Competence and competence in the context of a competency-based approach to learning] // Iazykovye zaniatia v shkole. – 2012. – №5. – S. 122–129. [in Russian]
13. Tasova A.B., Umbetova A.K., Shynpeis G.P. Ethno-cultural competence as the basis of professional readiness of a future teacher // Мир науки, культуры, образования. – 2022. – № 3 (94). – P. 70–72.
14. Poshtareva T.V. Formirovanie etnokulturnoi kompetentnosti [Formation of ethno-cultural competence] // Pedagogika. – 2005. – №3. – S. 35–42. [in Russian]
15. Alawamleh M., Al-Twait L.M., Al-Saht G.R. The effect of online learning on communication between instructors and students during Covid-19 pandemic // Asian Education and Development Studies. – 2020. – Т. 11. – №2. – S. 380–400.